

Mathieu Berden en het “Oude Tolhuis”.

De directie en hoofdredactie van de Limburger stuurde in april 1974 een uitnodiging aan haar relaties : “Op 1 mei 1974 zal de heer Mathieu Berden zijn werkzaamheden als redacteur van “de Limburger” beëindigen. Hij gaat met pensioen maar hij zal als medewerker nog zijn band met de krant en haar lezers behouden. In de kwarteeuw, waarin de heer Berden in tal van functies voor de krant heeft gewerkt, heeft hij zich grote journalistieke verdiensten verworven. Met groot gevoel voor verantwoordelijkheid heeft hij door de jaren heen verslag gegeven van rechtszaken. Als schrijver van “het dagboek van sjefke” heeft hij steeds een eigen stijl en een eigen karakter bewaard waardoor hij velen aan zich heeft verplicht.” Er volgde een invitatie om een bijeenkomst te zijner ere bij te wonen in het toenmalige Maaspaviljoen te Maastricht, aan “allen die de heer Berden in zijn werk hebben leren kennen en waarderen”.

Mathieu Berden

Nu zal zo'n uitnodiging voor een afscheidsreceptie van een krantredacteur wel eens vaker verstuurd worden. Uitzonderlijk is dat diezelfde krant er een meer dan paginagroot artikel aan wijdt. Dat verwijst in ieder geval naar een bijzondere positie van de journalist. In het geval van onze vroegere dorpsgenoot was zijn “dagboek van Sjefke” daar waarschijnlijk de oorzaak van, een dagelijkse column op pagina twee over doodgewone zaken. Daarmee heeft hij een grote schare supporters en een bijzondere positie binnen de redactie verworven. Zijn andere werkzaamheden als rechtbankverslaggever mogen dan bij zijn collega's bewondering hebben

opgeroepen, voor het grote lezerspubliek bleef deze activiteit doorgaans anoniem.

Mathieu Berden was toch in het dagelijkse dorpsleven een beetje een buitenbeentje. Uiteraard door zijn beroep, krantenredacteuren kom je niet ieder dag tegen. Ook zijn dagelijkse doen en laten, hij was toch een min of meer artistiek buitenbeentje. Maar in ieder geval vriendelijk en sympathiek, belangstellend voor alles en iedereen. En in de loop der jaren ging hij er echt bij horen. Hij werd een vertrouwd dorpsfiguur. En ook al woonde hij voorheen elders, Schin op Geul was hem al lang vertrouwd en geliefd. Een fragmentje uit een brief die Tjeu in 1953 vanuit New York aan zijn vrouw May schreef : “Voor geen goud zou ik hier willen leven, in dit land, waar maar één wet geldt : geld, geld en nog eens geld. De levensstandaard is hier ontzaglijk hoog, maar iedereen heeft ook alleen maar tijd om voor deze levensstandaard te werken. Mechanisatie heeft de geest gedood. Ik geef heel New York cadeau voor Schin op Geul.” Dat was dus jaren voordat hij in 1957 naar Schin verhuisde.

Overigens vond Frits Prinsen, de nieuwe bewoner van het “Oude Tolhuis”, in zijn nagelaten papieren een niet gepubliceerde tekst uit 1949, een novelle met de titel “Biecht zonder absolutie”. Het gaat over een uitgetreden priester, die in het dorp Meerburg kapelaan is geweest. Aan die tekst moet hij jaren later nog gewerkt hebben, want er figureren twee caféhouders in met de namen Piet van Weersch en Frans Coumans. En ene Piet Reneerkens is de ongelovige.

Van zijn grote betrokkenheid bij het Zuid-Limburgse dorpsleven en de natuur van het Geuldal en mergelland heeft hij niet alleen kond gedaan in zijn krantendagboek. Zijn bijdrage aan het boekje “Valkenburg” in de Zwarte Beertjes-reeks is wat dit betreft interessant. Onder de kop “Een zwerver vond rust” geeft hij een interessante mening over het Limburgse landschap rond zijn huis aan de Geul. Hij heeft dit ook bij andere gelegenheden aangegeven. Veel gereisd en gezien, maar in Schin vind je steeds iets van het mooie van elders terug, niet te veel en te mooi, maar wel de essentie. “Het heimwee naar een andere horizont, die mij vroeger soms tot een kwelling werd, is hier gestild.”

En in de zaterdagbijlage van De Limburger 4 mei '74 staat in zijn afscheidsinterview “Sjefke klapt zijn dagboek dicht” over Schin op Geul : “Hij heeft in Schin op Geul gewoond – in een van de mooiste historische huizen van Limburg – omdat hij vond dat de twee aangenomen kinderen die

May en hij hebben grootgebracht, de ruimte moesten hebben. Toen ze “uitvlogen” ruidde hij het landleven voor een flat in de stad.”

Hoe wordt iemand redacteur van De Limburger ? In die jaren was er nog geen School voor de Journalistiek. Tjeu is geboren in Blerick in 1909. Zijn vader was landbouwer en kaasgrossier. Na zijn middelbare schooltijd volgde een rusteloos vrijgezellenleventje, veel reizen door heel Europa, Scandinavië, het Midden Oosten. Op Sicilië gewoond, bij de touaregs in Libië gezworven, samen met zijn vriend Herman Scheijlen. Zij schreven reisverhalen voor een krantencombinatie.

De reis door Libië wordt beschreven in een boek “Journaal van een woestijnreiziger”, uitgegeven in 1943 bij de Pelgrim in Eindhoven, volgens een toelichting bij de genealogie van de familie Berden een bestseller, al klinkt dat tegen de achtergrond van de oorlogsjaren wat overdreven. Men had waarschijnlijk wel wat anders aan zijn hoofd dan reisverhalen. De combinatie van reisdoel en 1943 was aanleiding voor een artikel in de Volkskrant van 24 juni 2007, een reisverslag halverwege de tweede wereldoorlog, Mathieu moet bij de terugtrekking van Rommel in de Libische woestijn een ongemeen spannend avontuur hebben beleefd.

Pas op pagina 59 komt de lezer erachter dat de reis al in 1937 heeft plaats gevonden. En de reizigers “Wij waren slechts dagbladschrijvers, journalisten van de binnenbrandjes-afdeeling, persrapaille. Doch eens per jaar overviel ons een niet te stillen onrust en dan lieten wij plotseling de binnenbrandjes branden, de kiesvergaderingen vergaderen en de jubilarissen jubileeren.” Geen oorlogssensatie dus, maar een gewoon verslag van een toch

avontuurlijke reis. En de Volkskrant van 2007 beoordeelt het reisverslag uit 1937 toch nog positief.

Maar in 1939 vond vader Berden toch dat de zoon eindelijk eens serieus aan het werk moest. Hij regelde voor hem een betrekking op de gemeentesecretarie van Maasbree. De overgang van het reizende leven naar het gemeentelijke kantoor was (natuurlijk) niet zo'n succes. Na de Duitse inval haalde vriend en streekgenoot Mathieu Schmedts, de latere hoofdredacteur van Vrij Nederland, hem naar de Schweizerische Press Telegraph, een zogenaamd neutraal Zwitsers persbureau, waarvan hij in 1941 correspondent werd in Berlijn. De oorlogsjaren bracht hij daar als buitenlands correspondent door totdat hem in de zomer van 1944 de grond te heet onder de voeten werd – stiekem boodschappen de wereld in smokkelen was bij de Nazi's niet populair. Uit zijn dagboek aantekeningen blijkt dat zijn journalistieke werk in Nederland resulteerde in artikelen in de Volkskrant en de Telegraaf.

Hij had aan zijn tijd in Berlijn in die jaren veel goede contacten overgehouden. In Schin op Geul werd ik eens voorgesteld aan een oudere Duitse heer, op bezoek. :”Ich bin der gesamtdeutsche Ernst” stelde hij zich voor. Het was Ernst Lemmer, Bundesminister für Gesamtdeutsche Fragen, een goede kennis uit de oorlogsjaren en toendertijd collega van Tjeu. Later die avond zijn ze samen een biertje gaan drinken bij Frans Coumans, voor Tjeu een dagelijkse routine (altijd drie pils). De minister dronk vrolijk mee.

Na zijn vertrek uit Berlijn dook hij onder in de Eyserhof, de boerderij van zijn schoonvader. Bij de bevrijding is hij daarna met de Amerikanen meegetrokken als medewerker bij het onderdeel voor psychologische oorlogsvoering. Als zodanig verzorgt hij via Radio Luxemburg radiouitzendingen voor krijgsgevangenen en dwangarbeiders in Duitsland en andere bezette gebieden. Op 4 mei 1945 krijgt hij dan de primeur van zijn leven; de capitulatie van Duitsland. Hij was de eerste journalist die dit nieuws aan zijn landgenoten kon melden, 's avonds even voor negen uur, in pyjama en op zijn pantoffels.

De oorlog is voorbij en Tjeu wil schrijver worden. Zijn vrouw May was daar tamelijk cynisch over : “Hij had toen het meest geniale idee van zijn leven, voor zichzelf beginnen en de kost verdienen met het plegen van literatuur. Dat kwam er op neer dat hij anderhalf jaar heeft zitten wachten op inspiratie en dat hij intussen het geld opmaakte dat we kregen toegestopt van onze ouders”. In die tijd schreef hij wel de novelle “Margraten, Holland” “In eerbiedige bewondering opgedragen aan alle doode helden van het negende

Amerikaanse leger en aan alle Amerikaanse moeders die deze helden hebben voortgebracht”, zoals de opdracht luidt. Het is uitgegeven bij de Pelgrim in Eindhoven (1946); ook dit boekje is evenals het reisverslag door de Libische woestijn antiquarisch nog wel te vinden.

Na deze woelige voorgeschiedenis werd Tjeu reportageredacteur van de Gazet van Limburg, zoals de krant toen heette, al noemden wij het de “gezet van Mestreech”. Zijn nieuwe baan sloot aan bij zijn vroegere ervaringen: hij zat ongeveer twee keer per week in het buitenland. Nauwelijks terug en weer weg. Reportages over de meest verschillende onderwerpen. Maar na het verlies van zijn wilde haren werd hij vaste man voor de rechtbankverslaggeving, een bezigheid die hij ook nog na zijn pensioen voortzette. Hij deed dat werk ontzettend graag omdat hij genoot van de confrontatie met de totale diversiteit van mensen voor de rechter.

Nadien (1958) begon hij ook met zijn “Dagboek van Sjefke”, een meer dan populaire column over dagelijkse besognes, waarin zijn vrouw als “Philomeneke” figureerde. Zij was de beterweter, die zijn mopperende kritiek op tegenvallende dingen des levens pareerde. Zijn dagboek was “het ventiel van zijn ochtendhumeur”, zoals zijn collega Jan Hendriks het in zijn afscheidsartikel formuleerde, vol wijze grapjes, stokpaardjes, preekjes en knipoogjes.

Eenvoudige maar eerlijke wijsheden waren dagelijkse kost. De illustratie bij het dagboek was Mathieu Berden ten voeten uit, vanonder zijn alpinopetje door een donkere bril naar de lezer glurend. Veel fans, dat bleek uit dagelijkse karrenvrachten brieven. Zelf had hij als verklaring voor de

populariteit van het dagboek “Misschien omdat ik schrijf over de heel gewone dingen, die vlak bij de mensen liggen.” Hij haalde zijn onderwerpen inderdaad uit zijn dagelijkse omgeving, zijn wandelingen door het dorp of zijn dagelijks korte bezoek aan het café van d'r Frans. Ik herinner mij zijn kribbig commentaar in het dagboek toen de dienstplichtigen van 61-1 in de carnavalstijd voor militaire dienst moesten opkomen en de eerste weken de kazerne niet mochten verlaten – ik mocht toen op een inderdaad ongelukkig moment het vaderland gaan dienen en daar hadden we het over gehad.

Hij verhuisde naar Schin op Geul omdat hij vond dat de twee pleegkinderen, Hans en Rietje –nu Brigitte– Bartelet, de ruimte moesten hebben. Het huis aan de Geulbrug gaf hij de naam " 't Oude Tolhuijs" en de vroegere Dorpsstraat werd door zijn bemoeienis omgedoopt tot Tolhuisstraat. Ongetwijfeld heeft hij historische bronnen gevonden waarop deze naamsverandering is gebaseerd, maar daar moeten we nog eens naar zoeken. In het dorp werd hij een vertrouwd figuur. Bij het mannenkoor Inter Nos werd hij in mei 1962 erevoorzitter. Dat hij dat niet alleen een erebaan vond bleek twee jaar later : toen het koor een plaatsvervangend voorzitter nodig had was hij niet te beroerd om van november 1964 tot december 1966 deze functie te vervullen. Een ongebruikelijke, omgekeerde carrière.

Het gezin Berden heeft vijftien jaar in Schin op Geul gewoond. In januari 1972 , toen de kinderen op eigen benen stonden, zijn Tjeu en May verhuisd naar een appartement aan het Koningsplein in Maastricht. Hij overleed in 1986, May in 1989.

Frans Vanmeulebrouk

Bronnen :

zaterdagbijlage van De Limburger 4 mei '74 "Sjefke klapt zijn dagboek dicht".